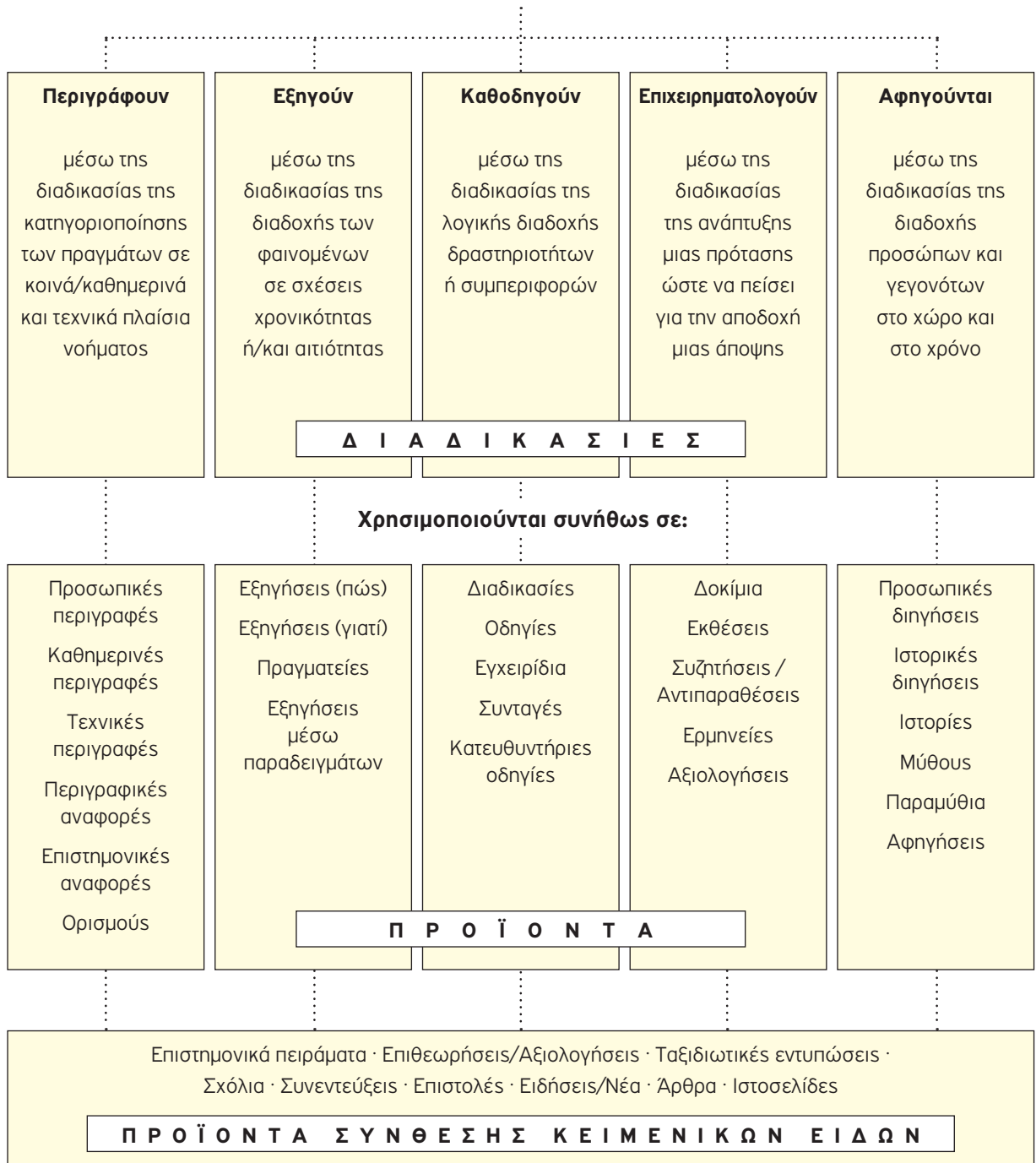

ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ:
Κοινωνικές διαδικασίες που:

Κειμενικά είδη

Περιγραφή-χαρακτηριστικά στοιχεία

Σκοπός	Ως κοινωνική διαδικασία οργανώνει τα πράγματα σε καθημερινά και τεχνικά πλαίσια νοήματος• πραγματώνεται σε προσωπικές/κοινές και τεχνικές περιγραφές, σε πληροφοριακές και επιστημονικές εκθέσεις•αναφορές και ορισμούς.
Δομή•οργάνωση των πληροφοριών	Η διαδικασία της περιγραφής ξεκινά συνήθως από την ονομασία του περιγραφόμενου αντικειμένου, ακολουθεί η ταξινόμησή του σε κάποιο γένος και καταλήγει στην παρουσίαση της εμφάνισης, των ιδιοτήτων, των λειτουργιών του κ.λπ
Οργάνωση	στον άξονα του χώρου
Συνδεδετικές/ διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις	<i>επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν τον χώρο (πάνω, κάτω, μπροστά, πίσω, αριστερά, δεξιά κ.λπ.)</i>
Γλώσσα	<ul style="list-style-type: none"> • Ρήματα: τα ρήματα στην περιγραφή, επειδή αυτή οργανώνεται στον άξονα του χώρου και όχι του χρόνου, βρίσκονται <i>συνήθως στον ενεστώτα και είναι συχνότατα συνδεδετικά</i>, όταν σκοπός είναι η ταξινόμηση και η παράθεση χαρακτηριστικών, δράσης για περιγραφή συμπεριφορών ή κρίσης για την απόδοση υποκειμενικών σχολίων. • Επίθετα: αποτελούν το κυριότερο συστατικό της γλώσσας σε μια περιγραφική διαδικασία που πρέπει να χαρακτηρίζεται από ακρίβεια. Τα επίθετα λοιπόν αποδίδουν τις ιδιότητες των περιγραφόμενων αντικειμένων.

Εξήγηση-χαρακτηριστικά στοιχεία

Σκοπός	Ως κοινωνική διαδικασία ερμηνεύει, μέσω της ακολουθίας/διαδοχής, τα φαινόμενα σε σχέσεις χρονικότητας ή και αιτιότητας.
Δομή-οργάνωση των πληροφοριών	<p>Το εισαγωγικό στάδιο της εξήγησης περιλαμβάνει συνήθως την κατηγοριοποίηση και περιγραφή του φαινομένου, του γεγονότος ή της έννοιας.</p> <p>Το κυρίως επεξηγηματικό μέρος αποτελείται από τη διαδοχή των βημάτων/διαδικασιών που οργανώνονται σε χρονική ή αιτιολογική σειρά και αποδίδουν το «πώς» και το «γιατί» του φαινομένου.</p> <p>Το τελευταίο (συνήθως προαιρετικό) στάδιο περιέχει προσωπικές παρατηρήσεις, κρίσεις και ερμηνείες του πομπού.</p>
Συνοχή	<p>Συνδετικές/διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που δηλώνουν χρονικές και αιτιολογικές σχέσεις.</p>
Γλώσσα	<p>Η γλώσσα της εξήγησης παρουσιάζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κοινά ουσιαστικά (συνήθως αφηρημένα), καθώς η εξήγηση αναφέρεται σε συγκεκριμένες διαδικασίες που αφορούν ευρύτερες κατηγορίες φαινομένων, γεγονότων ή εννοιών. • Ρήματα (συνήθως σε ενεστώτα χρόνο) δράσης και ρήματα σκέψης. • Φράσεις πιθανολόγησης (π.χ. μπορεί, ενδέχεται, ίσως), καθώς συχνά η εξήγηση παίρνει τον χαρακτήρα των οδηγιών ή της επιχειρηματολογίας.

Επιχειρηματολογία-Χαρακτηριστικά στοιχεία

<p>Σκοπός</p> <p>Διαφορά από την εξήγηση</p> <p>Είδη</p>	<p>Στην επιχειρηματολογία, ως διαδικασία ανάπτυξης μιας θέσης, ο στόχος είναι να πειστούν οι αναγνώστες/-τριες ή οι ακροατές/-τριες και να αποδεχθούν μια άποψη.</p> <p>Σε κάποιες περιπτώσεις η επιχειρηματολογία μοιάζει με εξήγηση/αιτιολόγηση, καθώς και τα δύο είδη έχουν να κάνουν με αιτιότητα. Η διαφορά είναι ότι η επιχειρηματολογία σχετίζεται κυρίως με άποψη και πειθώ, ενώ η εξήγηση στην αντικειμενική καταγραφή του «τι» και του «πώς».</p> <p>Τα κείμενα επιχειρηματολογίας διακρίνονται σε: δοκίμια (προβάλλεται μια άποψη και παρέχονται στοιχεία για τη στήριξή της), εκθέσεις, συζητήσεις/αντιπαραθέσεις (θεώρηση ενός θέματος από πολλές απόψεις), ερμηνείες κ.ά.</p>
<p>Δομή-οργάνωση των πληροφοριών</p>	<p>Η επιχειρηματολογία έχει λιγότερο ή περισσότερο τυπική δομή:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ξεκινά από έναν ισχυρισμό/ αποδεικτέα θέση, • ακολουθούν επιχειρήματα και τεκμήρια που την υποστηρίζουν • και καταλήγει σε ένα συμπέρασμα
<p>Συνοχή - συνεκτικότητα</p>	<p>Η συνεκτικότητα αναφέρεται στη νοηματική σύνδεση των επιμέρους στοιχείων του κειμένου με το κειμενικό είδος στο οποίο τυπικά ανήκει.</p> <p>Η συνοχή αναφέρεται στο σύνολο των γλωσσικών μέσων με τα οποία οι γλωσσικές μονάδες (προτάσεις, περίοδοι, παράγραφοι κ.λπ.) συνδέονται μεταξύ τους ώστε να αποτελέσουν μεγαλύτερες ενότητες λόγου. Τα μέσα αυτά ανήκουν σε τρεις κατηγορίες:</p> <p>– Γραμματικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αναφορά: αφορά τη σχέση ενός κειμενικού στοιχείου με ένα άλλο που προηγείται ή έπεται (π.χ. με τη χρήση αντωνυμιών). • Έλλειψη: αφορά την παράλειψη μιας λέξης ή φράσης που μπορεί να εννοηθεί εύκολα απ' όσα έχουν λεχθεί ή πρόκειται να λεχθούν. • Υποκατάσταση: αφορά την αντικατάσταση κάποιου κειμενικού στοιχείου από άλλα, που κατευθύνουν στην αναζήτηση των πρώτων (π.χ. οι μεν ... οι δε).

	<ul style="list-style-type: none"> • Σύζευξη: αφορά τη σύνδεση ενοτήτων λόγου με τη χρήση διαρθρωτικών λέξεων και φράσεων που δηλώνουν προσθήκη, αντίθεση, αιτία, χρόνο κ.λπ. – Λεξιλογικά: αφορούν τη σημασιολογική σύνδεση λέξεων (συνωνυμία, αντωνυμία, υπωνυμία, υπερωνυμία). <p><u>Διαρθρωτικές λέξεις</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Φωνολογικά: αφορούν τον επιτονισμό σε προφορικά κείμενα
Γλώσσα	<p>Στα επιχειρηματολογικά κείμενα συναντάμε ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σαφήνεια (κυριολεξία, αποφυγή της πολυσημίας, ακρίβεια στη χρήση του λεξιλογίου, ειδικοί όροι κ.λπ.) • Ονοματοποίηση (Η διαδικασία μετατροπής ενός ρήματος ή ενός επιθετικού προσδιορισμού σε ουσιαστικό (π.χ. υπολογίζω > υπολογισμός, αλλάζω > αλλαγή, ικανός > ικανότητα, φτωχός > φτωχοποίηση). Η ονοματοποίηση χαρακτηρίζει τα επιστημονικά κείμενα και τα «ακαδημαϊκά» είδη λόγου, όπως το δοκίμιο ή οι τεχνικές αναφορές, που επεξεργάζονται αφηρημένες και τεχνικές έννοιες) • Παθητική σύνταξη • Διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις που δηλώνουν σχέσεις χρόνου, αντίθεσης, αιτίου και αποτελέσματος, συμπεράσματος κ.λπ. • Ρητορικά ερωτήματα • Αποφαντικές (δηλωτικές) προτάσεις • Επιστημική και δεοντική τροπικότητα • Πλούσια στίξη

Η ρητορική της επιχειρηματολογίας

(τρόποι πειθούς)

Σύμφωνα με τη Ρητορική του Αριστοτέλη, από τη στιγμή που κάθε μορφής επικοινωνία περιέχει τρεις κύριους παράγοντες (πομπός - δέκτης - μήνυμα), τότε οι τρόποι πειθούς δεν μπορεί παρά να αναφέρονται:

- **στο ήθος του πομπού**

Η πειθώ επιτυγχάνεται μέσω της επίκλησης στο ήθος του πομπού, όταν ο λόγος συγκροτείται με σκοπό να καταστήσει τον ομιλητή/συγγραφέα αξιόπιστο στα μάτια του ακροατή/αναγνώστη: σώφρονα (γνώση του θέματος, λογικό, αντικειμενικό κ.λπ.), ηθικό χαρακτήρα και καλοπροαίρετο (σκέφτεται το καλό του δέκτη). **Για τον ίδιο σκοπό επικαλείται κάποια αυθεντία** (επίκληση στην αυθεντία)

- ή ανασκευάζει τα επιχειρήματα του αντιπάλου κάνοντας προσωπική επίθεση εναντίον του (επίθεση στο ήθος του αντιπάλου).

- **στη συναισθηματική κατάσταση του δέκτη** (πάθος) Η επιτυχία της προσπάθειας επηρεασμού του δέκτη εξαρτάται και από τη συναισθηματική διάθεση του ακροατηρίου. Διότι οι άνθρωποι δεν κρίνουν με τον ίδιο τρόπο, όταν χαίρονται και θρηνούν, ή όταν είναι φιλικοί ή εχθρικοί. Γι' αυτό ο ομιλητής/συγγραφέας οφείλει να γνωρίζει τα συναισθήματα του κοινού (ακροατών/αναγνωστών) στο οποίο απευθύνεται, αλλά και τα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του, τα διανοητικά (γνώσεις, εμπειρίες, ενδιαφέροντα), τα βουλευτικά (ανάγκες, προσδοκίες, επιδιώξεις) και υπαρξιακά (στάσεις, συμπεριφορές, νοοτροπίες).

- **στο επιχείρημα καθαυτό** (λόγος)

Ο λόγος της πειθούς επικαλείται τέλος την κοινή λογική με τη μορφή επιχειρημάτων.

Υπάρχουν δύο τύποι:

οι επαγωγές και οι παραγωγές.

Στην επαγωγή χρησιμοποιούνται δεδομένα, η αλήθεια των οποίων μπορεί να ελεγχθεί εμπειρικά (π.χ. παραδείγματα), για να στηριχθεί μία γενίκευση.

Ενώ στην παραγωγή χρησιμοποιούνται γενικές αρχές, αξιώματα κ.λπ. οδηγούν στην απόδειξη της υπεροχής ενός αξιολογικού ισχυρισμού. [\(βλ. Έκφραση - Έκθεση Γ' Λυκείου, Τεύχος Γ', σσ. 7-98\).](#)

Αφήγηση-Χαρακτηριστικά στοιχεία

Είδη	Τα αφηγηματικά κείμενα διακρίνονται σε προσωπικές διηγήσεις, ιστορικές διηγήσεις, ιστορίες, μύθοι, παραμύθια, αφηγήσεις.
<p>Δομή-οργάνωση των πληροφοριών</p> <p>Συνδετικές/διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις κειμενικοί δείκτες</p> <p>Οι διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις</p>	<p>Οι κειμενικοί τύποι που εντάσσονται στο είδος της αφήγησης είναι τόσοι και διαφορετικοί μεταξύ τους, ώστε να είναι δύσκολη η διαμόρφωση ενός προτύπου που να βρίσκει εφαρμογή στο σύνολό τους. Ένα από τα μοντέλα που έχουν προταθεί (και βρίσκει εφαρμογή και στις αντικειμενικές και στις υποκειμενικές αφηγήσεις) είναι αυτό που περιέχει τα εξής δομικά μέρη:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προσανατολισμός: πληροφορίες για τους «ήρωες», τον χώρο και τον χρόνο• η αρχική κατάσταση. • Περιπέτεια: το πρόβλημα που εμφανίζεται, τα γεγονότα που ανατρέπουν την αρχική κατάσταση• η δράση για την επίλυσή του, τα εμπόδια και το αποτέλεσμα της δράσης. • Αξιολόγηση: σχολιασμός (ρητός ή με παραγλωσσικά μέσα) των γεγονότων από τον αφηγητή. • Λύση: η τελική έκβαση (συχνά ταυτίζεται με την αξιολόγηση). • Κατάληξη: καταληκτικές φράσεις, συμπεράσματα, επιμύθιο κ.λπ. με τα οποία γίνεται αναγωγή στον παροντικό χρόνο, την αρχική κατάσταση. <p>δηλώνουν σχέσεις χρόνου, αιτίου και αποτελέσματος, σκοπού</p>
Γλώσσα	<p>Στο είδος της αφήγησης παρουσιάζονται ορισμένα κοινά γλωσσικά χαρακτηριστικά:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ρήματα: συνήθως σε παρελθοντικούς χρόνους (κυρίως αόριστο), χωρίς να είναι σπάνιος και ο «ιστορικός ενεστώτας»• στην «περιπέτεια» χρησιμοποιούνται συνήθως ρήματα που δηλώνουν κίνηση/δράση, ενώ στον «προσανατολισμό», την «αξιολόγηση» και τη «λύση» ρήματα κρίσης/βούλησης κ.λπ.. • Ρυθμός: επαναλήψεις, παρηχήσεις κ.λπ.

Γλωσσικές επιλογές/ Εκφραστικά μέσα

Οι γλωσσικές επιλογές του/της συγγραφέα αφορούν:

α) **στις γλωσσικές ποικιλίες** (γλωσσική ιδιοτυπία, ιδίωμα ή διάλεκτο του ομιλητή ή συγγραφέα, γεωγραφικές, κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες, οπτικές της γλώσσας),

β) **στο λεξιλόγιο** (κοινό - καθημερινό, εξειδικευμένο - τεχνικό),

γ) **στους γραμματικούς χρόνους, τις εγκλίσεις και τα ρηματικά πρόσωπα**, τα οποία δηλώνουν διαφορετικά χρονικά επίπεδα, διαφορετικούς βαθμούς βεβαιότητας ή επιθυμίας, τρόπους απεύθυνσης,

δ) **στη στίξη** που υιοθετεί σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου,

ε) **στα σχήματα λόγου**,

στ) **στη σύνδεση των προτάσεων** (παρατακτική, υποτακτική)

ζ) **τη σημασία των λέξεων** με την οποία χρησιμοποιείται μια λέξη ή φράση σε μια συγκεκριμένη περίπτωση (κυριολεξία, μεταφορά, παρομοίωση, αντίθεση κ.ά.),

η) **στην ονοματοποίηση**:

Η διαδικασία μετατροπής ενός ρήματος ή ενός επιθετικού προσδιορισμού σε ουσιαστικό (π.χ. υπολογίζω > υπολογισμός, αλλάζω > αλλαγή, ικανός > ικανότητα, φτωχός > φτωχοποίηση). Η γραμματική αυτή μετατόπιση δεν αφορά μόνο την παραγωγή, αλλά έχει συνέπειες και στο νόημα, εφόσον οι ονοματοποιημένοι τύποι φέρουν τα σημασιολογικά χαρακτηριστικά τόσο των ρηματικών διαδικασιών ή των ιδιοτήτων από όπου προέρχονται όσο και το αποτέλεσμα αυτών των διαδικασιών ή των ιδιοτήτων. Η ονοματοποίηση χαρακτηρίζει τα επιστημονικά κείμενα και τα «ακαδημαϊκά» είδη λόγου, όπως το δοκίμιο ή οι τεχνικές αναφορές, που επεξεργάζονται αφηρημένες και τεχνικές έννοιες,

θ) **στη χρήση προσωπικής και απρόσωπης σύνταξης**,

ι) **στη χρήση ευθέως και πλαγίου λόγου**.

ΠΡΟΣΟΧΗ:

Όλες οι γλωσσικές επιλογές συνδέονται λειτουργικά με το νόημα και το ύφος του κειμένου.